

bogumili, muslimani, bosna
herzegovina

СВЕТИ ЈОВАН ЗЛАТОУСТИ
БЕСЕДА ПЕТА
О пророку Јони, Данилу три
дечака и о покајању
говорена на почетку св. поста

ekumenizam,
ekumenizam
календар

Светао је данашњи празник, и овај скуп много је значајнији од обичних скупова.

А шта је узрок томе?

Ја бих рекао да је све то због поста, али не због оног који је почео већ због онога који ће тек почети.

Он нас је у овај дом [= Цркву] очински прикупио, он је и оне, који се пре тога лењише, у матерински загрљај вратио. А кад је он толику ревност пробудио у нама а тек га ишчекујемо, неће ли, када наступи и почне, и већу богобојазан у нас унети? Јер становници неког места лењост остављају и вредни постају када какав моћан кнез треба ту да дође.

Али немојте се плашити када чујете да је пост страшни кнез. Јер није он нама страшан него демонима. Зато, ако видиш неког нечастивог, покажи му лице поста и одмах ће се скаменити, страх ће га надвладати и као везан у ланце усплахириће се, а посебно онда ако је са постом удружена и његова

сестра молитва. Зато је и Христос рекао: *“А овај се род не изгони осим молитвом и постом.”* (Мат. 17, 21).

А ако пост прогања непријатеља нашег спасења и демонима је тако страшан онда и ми треба да га заволимо и пригрлимо, а не да га се бојимо. А ако треба нечег да се бојимо онда је то пијанчење и преједање а не пост, јер оно прво нам руке везује на леђа и предаје нас, као робове и заточенике, под власт страсти, као неком суровом заповеднику. Пост пак, ако нас и нађе савладане и оковане, од окова нас избавља и од мука ослобађа и правој слободи нас враћа. А кад он и против наших непријатеља војује и од ропства нас избавља и у слободу враћа, какав други доказ тражиш за његово пријатељство према људском роду? Доказ за његово пријатељство већ и у томе почива што он воли оно што је нама корисно.

Ако желиш да сазнаш како пост пружа људима и украс и велику сигурност и опрезност, тад замисли блажени и чудни сан монаха, који побегавши од светских метежа и одоше на врхове планина у пустињачку тишину као у неком тихом пристаништу и пост за свог сапутника за цео живот примише. Зато их он и од обичних људи чини анђелима. И не само монахе, већ ако се нађе и у свету неко ко га љуби, он га уздиже у саму висину

богомудрија. А и сами Мојсије и Илија, који су, међу старим пророцима, били као ступови, ако су се и по другим својим добродетељима прославили, ако су и велику слободу пред Богом имали, ипак кад год сунамеравали да се Богу приближе колико је то могуће људима и да с њим разговарају, посту су прибегавали те су његовом руком били привођени к Богу. А и сам Бог, пошто беше саздао човека, одмах га је предао у руке посту, као чедољубивом оцу и изврсном учитељу, који га упућује на спасење. Јер оне речи: *“једи слободно са сваког дрвета у врту; Али с дрвета од знања добра и зла, с њега не једи”* (1. Мој. 1, 16-17) представљају обличје поста.

Ако је у рају био потребан пост, колико мора бити потребнији ван раја? И ако је овакав мелем и пре задобијене ране био користан, колико ће он то бити по задобијању ране? И ако је и пре то што се борба похоте појавила ово оружје за нас било спасоносно, то сад после тога што је рат како од похоте тако и од демона наступио, дејство поста за избављење по нас ће бити и веће. Јер да је Адам онај глас послушао, не би морао слушати и овај други: *“јер си прах, и у прах ћеш се вратити”* (1. Мој. 3, 19). Али он је заповест ону погазио и постао крив смрти,

подвргао се бригама, болестима и жалостима, а и сам му живот тежи од смрти постаде, те никоше из њега трње и шипражје, мука и болести и разноврсне невоље.

Па разумеш ли како Бог негодује кад се пост занемари? Али сад схвати да се он и радује кад се пост поштује.

Као што је за презирање поста ономе који га презире као казну смрт дао, тако је и од оних који га поштују смрт отклонио. Па да би ти моћ његову још боље предочио, такву му је силу доделио да је пост могао и после пресуде и после изласка на губилиште осуђенике и са пола пута вратити и живот им даровати. И ово је он не над двоје или троје или двадесет људи, но над целим народом, над оним чудним и великим Ниневејским градом, који је већ клецао па и главу к пропасти приклонио да намењени му ударац одозго прими, учинио кад га је као нека небеска сила из самих смртних чељусти истргао и к животу повратио.

Но хајде да и саму причу о томе послушамо. “Дође – говори божанствено Писмо – реч Господња Јони сину Аматијеву говорећи: Устани, иди у Ниневију град велики” (Јон. 1, 1-2).

У самом почетку говора дакле хтеде да га бројем становника града приволи на то посланство, јер

је бекство његово које је тек после било предвидео.

Но послушајмо и наставак приповеди. “Јоште четрдесет дана, па ће Ниневија пропасти” (Јон. 3, 4).

А зашто наговештаваш зла, Боже, која си намеран допустити?

“Зато – одговара – да не учиним оно што предсказујем”. А зато је и нама паклом запретио да нас тамо не би отпратио “јер је боље да вас речи заплаше него саме ствари у тугу баце”.

А зашто се и рок тако кратак поставља?

Зашто? Да би се ти и са вредношћу варвара упознао, варвара, велим, Ниневејаца који тако велики гнев за четрдесет дана одвратити могоше, и да би се милости Божијој задивио што је покајањем од само четрдесет дана, за безмерне грехе, био удовољен, и да ти не би падао у очајање ако и под теретом многобројних греха стењеш. Јер, као што лењ и нерадан ништа велико не може учинити и због свог нестарања, Бога не може умилостивити иако много времена за покајање има, тако онај, који је бодар и ревношћу пламти и свеколиким се усрђем каје, у кратком времену може се очиситити безакоња многих година.

Та зар се није Петар и три пута Христа одрекао и то пошто је три пута био уплашен речима једне

подле служавке? (Мат. 26, 74). Па шта беше? Да ли му много година потребно би да се покаје? Никако. Једне те исте ноћи и пао је и устао, и рану и мелем добио, и разболео се и оздравио.

На који начин?

Заплакао је и сузе пролио но не просто, но са великим усрђем и кајањем, а јеванђелист није рекао да је просто плакао, но “плакао је горко” (Мат. 26, 75).

Но може упитати неко: каква је сила оних суза?

Никакве је речи описати не могу но сам догађај је јасно доказује, јер га је и након тако тешког пада (јер никакав се грех са одрицањем упоредити не може), и након тако тешког преступа Господ не само првобитне части удостојио, но ку је и управу над великом својом црквом предао и још више од тога, признао га је највећим међу свим апостолима ради љубави коју је према Господу имао, јер је њему говорио: “Симоне Јонин, љубиш ли ме више него ови?” (Јов. 21, 15), а међу врлинама овој ништа равно не може бити. А ово о Петру сам навео зато да неко не би рекао да је Нинивејцима као људима варварима по оправдању опростио зато што је написано: “А онај слуга који није знао, па је учинио што заслужује батине, биће мало бијен.” (Лук. 12, 47-48), јер и Петар слуга беше, и то такав слуга који вољу

свога господара добро познаваше, а опет је као такав, након што је и најтеже згрешио, највећу слободу придобио. Не треба дакле ни ти да у својим гресима очајаваш, јер је теже и од самог греха у греху преостати, и од самог пада у њему лежати. А над тиме је Павле плакао и жалостио се и говорио да је то плача достојно. О томе је писао: “Да ме опет кад дођем не понизи Бог мој код вас, те не заплачем за многима који су прије гријешили и нису се покајали за нечистоту и блуд и разврат што починише.” (2. Кор. 12, 21). А има ли подеснијег времена за покајање од поста?

Али вратимо се нашој приповести.

Ако пророк слуша оне речи: “уста – написано је – да бјежи у Тарсис од Господа, и сишав у Јопу нађе лаћу која ићаше у Тарсис” (Јон. 1, 3), куда бежиш о човече! Зар ниси чуо ти пророка говори: “Куда бих отишао од духа твојега, и од лица твојега куда бих утекао?” (Пс. 139, 7).

Да ли бежиш у земљу? Али, “Господња је земља и што је год у њој” (Пс. 24, 1); или у ад? Но “ако сиђем – писано је – у ад и тамо си ти”. Е, да ли на небо? Исто тако вели пророк: “Ако се винем на небо, ти си тамо”. Па куда? У море ли? “И тамо задржаваће ме десница твоја”. А то се баш Јони и догодило. Међутим, сваки грех има

особину да разорно и на ум делује. Па исто као што они који пићем слатким опијени, без икаква опреза тетурају тамо-амо без обзира била пред њима провалија или стрмен, или шта томе слично, упадају у њу, тако и оно што је од очију њихових удаљено, не могу да виде. Од Господа бежиш, је ли? Та мало само почекај, па ћеш се примером самим уверити да и од руке слуге Његовог, а на море мислим, побећи нећеш моћи!

Пошто је дакле Јона у лађу ушао, море се стаде комешати и вале велике дизати: И на исти начин, као што поштени слуга другара свог са покраденим имањем господара у бегу нађе, па не престаје да узнемирава оне који су га код себе примили све док га не узме од њих и са њим не отиде, тако исто је море, кад је себи сличног слугу препознало и нашло, хиљаду мука је лађарима задавало претећи и вићући на њих, не да ће их суду тужити. но да ће лађу са целокупним људством потопити, ако му одбеглог друга не предају.

Па шта учинише тада лађари?

“Бацаху— написано је — што бјеше у лађи у море” (Јон. 1, 5), а лађа још не олакшаваше, јер све бреме, а то беше тело пророково, још се у њој налазаше. Бреме тешко! Но не по својој природи, но по тежини греха, пошто ништа тако

тешко и за ношење неподесно није као грех и преступ. Зато га и пророк Захарије упоређује са оловом, а Давид описујући својство греха говори: “Јер безакоња моја изађоше врх главе моје, као тешко бреме отежаше ми” (Зах. 5, 7; Пс. 38, 4), док Христос окореле грешнике овако овако ословљава: “Ходите к мени сви који сте уморни и натоварени и ја ћу вас одморити” (Мат. 11, 28). А овај грех је тако лађу оптерећивао да се умало потопи.

Но “Јона легав спаваше тврдо”. Дубоки сан! Али он није произилазио од жеље за спавањем, но од сете, не од немарности, но од туге, јер све честите слуге своје погрешке одмах осећају, а то и Јона осећаше јер чим грех почини препозна терет његов.

Али то је својство греха! Он је, после свог рођења, души која га је породила узрочник тешких и неприродних болова. Јер ми, чим се родимо, одмах и породиљу ослобађамо болова, напротив, грех тек онда када се роди, почиње да гризе и растрже мисли које су га и породиле.

А шта крманош лађе учини?

Приђе к њему и рече му: “шта ти спаваш! устани, призивај Бога својега” (Јон. 1, 6) а то му беше рекао јер виде да таласање не беше обично, но да је то ударац од Бога послан и узбурканост мора

није могла савладати ни једна људска вештина и од крmanoша не бијаше никакве користи. Овај догађај је имао неког другог, моћнијег, крmanoша који целим светом крмани па су зато и несрећу ову као потпомогнуту свише осетили. Зато кад већ беху весла, једра, ужад и све друго оставили, дигоше руке од сваког даљег морнарског посла, к небу их управише Богу се молећи. А кад видеше да ни то не помаже “баце жреб” и жреб откри кривца да му суде.

Но кад и ово учинише не бацише кривца у воду, него и при тако страховитој узбурканости мора и бури, као у највећој тишини у лађи одржаше суд. Па га питају и на одговоре чекају и све потанко истражују као да би коме одговор за пресуду своју могли дати.

Послушај како га они, као да су у некаквој судници, испитују и истрагу воде.

“Каквог си занимања и од куда долазиш и куда идеш и из које си земље и из којег народа?”

Иако га је и море својом узбурканошћу заједно са жребом осуђивало и против њега сведочило, они и поред тога пресуду своју још не изричу него као што код судова бива, ако су тужиоци присутни и сведоци против оптужених сведоче, опет судије пресуду не доносе све док

сам кривац кривицу не призна; тако исто и лађери овде чињаху.

Људи варвари и необразовани судски процес подражавају, а то чине док их таласање и толика опасност окружује, и море им предаха не да, море које их тако силно узнемираваше и беснећи притискаше, које рикаше и вале непрестано дизаше.

Па одакле је долазила толика обазривост према пророку?

Од уредбе Божије. Бог је наредио да то тако буде, да кроз то пророка научи да милостив и кротак буде. Као кад би му саветовао и говорио: “Подражавај лађарима, необразоваинм људима, они ни једну душу не презиру и над једним тобом толико сажалења имају, а ти, иако то није до тебе, пође да читав град, који толико хиљада становника броји, погибији предаш. И они кад ухватише кривца, а толика их несрећа због њега снађе, нису журили са пресудом, а ти који Ниневљане ничим ниси окривити могао, потопио си их и погубио. Осим тога ниси послушао да по мојој заповести одеш к њима и да их проповеђу позовеш на спасење, а ови иако им нико ништа заповедио није, свим се силама упињу да тебе, иако већ кривога, од казне избеаве. Јер ни после осуде мора и жреба и након властите осуде, и пошто је

признао да је бегунац, не журише они да пророка погубе, но уздржаваху се и премишљаху нити ишта из обзира испуштаху, да га након таквих очигледних доказа не би бацили у морску дубину. Но море им то не допушташе, или боље речено сам Бог то брањаше, јер је хтео да како кроз њих тако и кроз кита пророка усаветује, пошто и онда када су чули ове речи: “Узмите ме и баците ме у море да се море за мнош затвори” покушаваху обали да се поврате. Но таласи им то не допуштаху.

Али као што си пророка бегунца гледао, тако сад послушај како се из утробе китове исповеда. Оно је као човек чинио а ово је као пророк изјавио.

Чим га је дакле море прогутало, сместило га је у китову утробу како би и море и кит бегунца своје господару сачувало. Те га ни свирепи таласи по пријему не удавише, нити га од таласа много свирепији кит, кад га је у утробу своју примио, не погуби, но очуваху га и неповређена на обалу града изнесоше. И море и кит дакле, поступише против своје природе, да би се кроз то пророк усаветовао. И кад се беше примакао граду прочитао им беше одлуку као неку царску грамату која казну у себи садржаваше и вокаше говорећи: “Јоште четрдесет дана па ће се Ниневија разорити” (Јон. 3, 4).

А ово су чули Ниневљани и одмах поверовали. Нису ни мало оклевали но одмах се сви без разлике мушки и женски, и слуге и господари, и власници и потчињени па и деца и старци посту предаше па и бесловесне животиње од тога не беху изузете, и свуда су се само покајничке одежде дале приметити: пепео, плач и јецање јер и сам круном увенчани с престола царског сиђе, у покајну се одећу обуче и пепелом посу, те тако град од беде ослободише. И беше ту оно што није обично да се види: наиме, да се кострет пурпуру претпоставља. Јер што порфира не могоше учинити, то кострет учини и што венац не беше у стању да поправи, то је пепео извршио.

Видите ли дакле да нисам без разлога рекао да се пијанства и наједања треба плашити а не поста?

Јесте, пијанство и преједање беху оно што град потресе и упропастити хтеде, а пост га је подривеног и за пропаст спремног подигао.

А и Данило је кад је у јаму лавова ушао постом, као да је тамо са кротким овцама становао, неповређен отуд изашао, иако су лавови љутином киптали и свирепо гледали (јер шта на послетку може од ових звери свирепије бити?) иако их је на прождрљивост и сама природна потреба терала (јер шта је од глади силније?). Па ако иза

седам дана ништа окусили не беху, не смеше се јела које је пред њима стајало ни дотаћи, него као да је неки мучитељ у њима седео и викао да се тела пророкова не дотичу, тако се од таквог јела уздржаваху.

А овим су се постом и три она дечака спасла, јер ако и беху у вавилонску пећ убачени и дуго време у ватри боравили напоследку су опет и од саме ватре усијанија тела имајући, из пећи изашли.

А кад је она ватра истинска ватра била, зашто и снагу ватрену није имала и кад су тела она, истинска тела била, зашто не изгореше као што би то природно било?

Зашто? Питај пост и он ће ти одговорити и загонетку разрешити.

И заиста нису ово мали напори били, јер се телесна природа са природом ватре борила и победу тела над ватром изнела.

Па видиш ли чудно нападање, видиш ли предивно одолевање? Зачуди се дакле посту и ласкавим га рукама прими. Јер кад он и у пећи помаже, и у јами лавовској чува, демоне прогони, намере Божије мења, свирепост страсти утишава, к слободи нас враћа и велику тишину у нашим срцима порађа. Није ли знак највећег безумља бежати од њега и клонити га се; поста, велим који толика добра у својим рукама носи?

“Цеди он тело наше и слаби”

говоре неки.

“Ако се наш спољашњи човјек и распада, ипак се унутрашњи обнавља из дана у дан” (2. Кор. 4, 16). Штавише, ако се и у дубље разматрање о посту упустимо доћи ћемо и до закључка да је он здравља родитељ. А ако мојим речима нећеш да верујеш, а ти упитај лекаре па ће ти они о томе још јасније казати јер они већ и обично малоједење условом здравља називају па и доказују да је бол ногу, главобоља неосетљивост удова, суве и водене болести и упале крви и друге безбројне болести само од раскоши и преједања као од помућеног извора па и горе струје истичу, па штету и телесном благостању и душевном целомудрију наносе. Зато што нам пост и такве невоље отклања не треба да га се клонимо.

И ово вам не саветујем без разлога но зато што видим да многи међу вама падају у униније и од поста се одвраћају; па пијанчењем и преједањем и данас сами себи шкоде па као да би каквој незграпној жентурачи требали бити предани: корист, коју би од поста иначе очекивали да имамо са истом прождрљивошћу и пијанчењем осујећују. Јер они којима је желудац покварен а предстоји им да горки лек употребе, ако се најпре многим јелима оптерете, па тек онда лек приме, ако горчину доиста

и претрпе тиме се ни мало не користе, јер су преједањем спречили да лек против покварених течности дејствује. А услед тога и лекари таквима налажу, да без вечере легну спавати, како би лек свом снагом деловао на непотрбне течности и одмах их неутралисао.

Тако исто и при посту бива. Ако се данас непотребним пијанством оптеретиш а сутра пост започнеш, то ћеш оној лековитости коју од поста очекујеш, спречавати и лек сам непотребним учинити. Труд ћеш дакле поднети а без икакве користи пошто је пијанством проузрочени грех сав лек узалудним учинио, док ако с неоптерећеним телом посту приступиш и његов лек на празан стомак примиш, моћи ћеш многе старе грехе очистити.

Не треба дакле да са пијанчењем пост отпочињемо, нити пак да од поста на пијанчење прелазимо, да се не би и нама догодило оно што се обично болесном телу дешава, кад га ко ногом удари још горе га повреди. А тако се доиста с нашом душом догађа, кад ону корист поста коју би иначе непрестано могли имати, прекомерним пијанством и у почетку и на крају поста оштећујемо. Јер као што се онај који жели зверима да се супротстави, сваким оружјем снабдева па и панциром главне

делове свога тела прво покрива па тек онда у борбу ступа, тако и сада има много оних који када би се хтели са неком звери сукобити, за пост се преједањем наоружавају и тако себе тиме раздражују и ум свој помрачујући, тихо и умилно лице поста с великом љутином примају. А кад би те упитао: зашто данас у купатило долазиш? Одговорио би ми: да са чистим телом пост прихватим. Али како је то неприлично, да са чистим телом а нечистом и пијаном душом ову несвакидашњу врлину, пост, примаш? Могуће би било да нешто више о свему овоме кажем, али и ово је довољно за исправљање оних који здрав разум имају. Па једно због тога а друго што и оца нашег глас желим да чујем, потребно је да беседу своју окончам. Јер ми по примеру пастирских бојтара, само као у неку тршчану карабу под засеном ове црлве, као под неким дубом или јеловим дрветом помало свирукамо, док овај као неки несвакидашњи свирач, који је злаћану гуслу устројио, сагласним звуцима све слушаоце узбуђава, но не сагласношћу звукова; но складом речи и дела велику нам корист пружа. А такве и Христос учитеље потребује, јер само “Ко изврши – написано је – и научи, тај ће се великим назвати у Царству Небеском” (Мат. 5, 19). А он је такав, па с тог и у Царству

Небеском велики. Којег Небеског Царства да се и ми по његовим и свију његових усрдних молитава удостојимо а кроз благодат и човекољубље Господа нашег Исуса Христа с којим Оцу слава уједно и св. Духу сада и свагда и на векове векова, амин.